

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 33/2024 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen laajamittaisen luonnontuhonnan kriminalisoinnista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Maria Ohisalon /vihr. ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 33/2024 vp:

Miten Suomen hallitus edistää laajamittaisen luonnontuhonnan kriminalisointia kansainvälisesti Rooman perussäännössä, jotta siitä voidaan nostaa syyte kansainvälisessä rikostuomioistuimessa ja

miten Suomi jatkaa EU-tason yhteistyötä Venäjän saattamiseksi vastuuseen Ukrainan laajamittaisesta luonnontuhonnasta?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Luonnontuhontaa (engl. ecocide) ei ole kansainvälisesti määritelty yhdenmukaisesti. Itsenäinen kansainvälinen juristipaneeli esitti luonnontuhontarikoksen määritelmän vuonna 2021. Luonnontuhonnan kansainvälinen kriminalisointi kyseisen määritelmän mukaisesti tekisi laajamittaisen ja pitkäaikaisen ympäristön vahingoittamisen laittomin tai mielivaltaisain teoin tietyin ehdoin rangaistavaksi. Kyseisen aloitteen mukaisesti luonnontuhonta olisi kiellettyä niin rauhan aikana kuin aseellisessa konfliktissa riippumatta siitä, aiheutuuko teosta vahinkoa ihmisille.

Luonnontuhonnan kansainvälistä kriminalisointia voidaan edistää eri tavoin. Muutamissa maissa sekä Euroopassa että sen ulkopuolella luonnontuhonta tai siihen vertautuvat teot on kriminalisoitu kansallisessa lainsäädännössä.

Euroopan unionissa on äskettäin saatu päätökseen uutta ympäristörikosdirektiiviä koskevat neuvottelut, joissa Suomi on ollut aktiivisesti mukana (COM(2021) 851 final; U 14/2022 vp). Poliittinen sopu direktiivin sisällöstä saavutettiin loppuvuodesta 2023, ja direktiivi hyväksytään vielä kevään 2024 aikana.

Uuteen ympäristörikosdirektiiviin sisältyy nykyiseen, vuodelta 2008 olevaan direktiiviin verrattuna uusia kriminalisointivelvoitteita ja muita velvoitteita. Direktiivin myötä esimerkiksi harmonisoidaan sekä luonnollisille henkilöille että oikeushenkilöille määrättäviä seuraamuksia merkit-

tävällä tavalla. Direktiivi velvoittaa lisäksi jäsenvaltiot pitämään niin sanottuna kvalifioituna rikoksena direktiivin mukaisia rikoksia, joista aiheutuu ympäristön kannalta erityisen vakavaa vahinkoa. Kvalifioidusta rikoksesta tulee voida määrätä ankarampia seuraamuksia sekä luonnolliselle henkilölle että oikeushenkilölle. Direktiivin johdanto-osassa tuodaan nimenomaisesti esiin, että kvalifioidussa rikoksessa voi olla kyse luonnontuhontaan verrattavissa olevista teoista.

Myös Euroopan neuvostossa ovat käynnissä neuvottelut uudeksi yleissopimukseksi ympäristön-suojelusta rikosoikeuden keinoin. Yleissopimus kuuluu keskeisiltä osin Euroopan unionin toimivaltaan, mistä johtuen Suomi osallistuu neuvotteluihin lähinnä EU-koordinaation kautta. Neuvotteluissa on ollut esillä vaihtoehto, jossa yleissopimukseen sisällytettäisiin luonnontuhonnan kaltaisten, vakavaa vahinkoa aiheuttavien tekojen kriminalisointia koskeva velvoite. Neuvottelut on tarkoitus saada päätökseen vuoden 2024 loppuun mennessä.

Monet vakavimmista kansainvälisistä rikoksista on määritelty kansainvälisissä sopimuksissa, jotka edellyttävät valtioita tekemään näistä teoista rangaistavia. Kansainvälisen rikostuomioistuimen toiminnan perustana olevaan Rooman perussääntöön on tähän saakka sisällytetty vain sellaisia kriminalisointeja, jotka perustuvat jo olemassa olevalle kansainvälisen oikeuden kiellolle.

Kansainvälisen rikosoikeuden keinoin voidaan jo nyt puuttua eräisiin ympäristölle tuhoisiin toimiin. Sotilaalliseen etuun nähden suhteettoman laajamittaisten, pitkäaikaisten ja vakavien ympäristövahinkojen aiheuttaminen on jo pitkään ollut sotarikos. Tämän kiellon merkitys on korostunut Venäjän Ukrainassa käymän laittoman hyökkäyssodan yhteydessä.

Kansainvälinen rikostuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään ympäristöön kohdistuvia sotarikoksia Ukrainassa. Euroopan neuvoston laajennetulla osittaissopimuksella perustettu vahinkokomiteeri kokoaa todistusaineistoa laittoman hyökkäyssodan aiheuttamista vahingoista Ukrainassa. Näihin vahinkoihin lukeutuvat myös sodan ympäristötuhot.

Ukrainan presidentti Zelenskyi esitteli marraskuussa 2022 kymmenkohtaisen rauhanaloitteen (Peace Formula). Siinä Ukraina määrittelee reunaehdot oikeudenmukaiselle ja kestäväälle rauhalle. Aloite on laaja, ja sen alakohdista on määrä järjestää erilliset temaattiset pienhuippukouksensa. Suomi on loppuvuodesta 2023 toiminut Ukrainan rauhansuunnitelman ympäristöalokohdan yhteispuheenjohtajana Saksan ja Bulgarian kanssa. Sodan ympäristötuhojen vastuukysymykset tulevat olemaan merkittävässä roolissa alakohdan työssä. Yhteispuheenjohtajat ovat kannustaneet maita liittymään alakohdan puitteissa tapahtuvaan työhön ja tätä kautta vahvistamaan tukea koko Ukrainan rauhanaloitteelle.

Helsingissä 7.3.2024

Oikeusministeri Leena Meri

VN/6249/2024-OM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: